

Pridobivanje naziva »LGBT prijazno« v Domu starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik

Kdo smo?

Sem socialna pedagoginja, pomočnica direktorice za strokovne zadeve v Domu starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik, prvem in za zdaj edinem domu za starejše občane, ki je pridobil certifikat »LGBT prijazno«, ki ga podeljujeta Mestna občina Ljubljana in Legebitra.

Dom starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik je najstarejši in največji dom za starejše v Ljubljani. Ima dve enoti: matično enoto Bokalce, kjer živi 378 stanovalcev in dela 231 zaposlenih, ter enoto Kolezija, kjer živi 192 stanovalcev in dela 115 zaposlenih. Dom je vključen v Vseevropski model upravljanja s kakovostjo v domovih za ostarele in drugih socialnih zavodih (E-Qalin) in ima poleg certifikata »LGBT prijazno« pridobljena tudi certifikata »družini prijazno podjetje« in »demenci prijazna točka«. Dom je odprte narave in pri izvajanju svojega programa sodeluje z različnimi posamezniki, nevladnimi, javnimi in zasebnimi organizacijami. V svoje delo vključujemo študente in praktikante različnih fakultet in dijake različnih srednjih šol. Razvijamo prostovoljstvo in skrbimo za promocijo zdravja med zaposlenimi.

Zakaj smo začeli razmišljati o LGBT starejših?

V Domu starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik smo se z LGBT temami uradno začeli ukvarjati ob prejemu novinarskih vprašanj Katarine Majerhold, ki je za revijo *Narobe* pripravljala prispevek »Skrb za starejše LGBT v Sloveniji« (Majerhold, 2017a). Kot se pogosto zgodi, se je iz sprva manj pomembne teme razvil nov projekt. S Katarino Majerhold sva sprva komunicirali po elektronski pošti, pozneje pa sta s kolegom Mitjo Blažičem prišla na osebni sestanek in bila zelo provokativna in nepopustljiva. Na podlagi obiska je nastal še en prispevek v reviji *Narobe*, z naslovom »Čim bolj miren in udoben prehod iz domačega okolja v dom za starejše« (Majerhold, 2017b). Znašli smo se pred izzivom, da postanemo prvi dom za starejše občane s certifikatom »LGBT prijazno«.

Osebno verjamem v integracijo in skupno življenje vseh v naši družbi, dom za starejše občane pa je družba v malem. Menila sem, da v Sloveniji ne potrebujemo specializiranega doma za LGBT osebe. K tej ugotovitvi je gotovo pripomoglo tudi dejstvo, da sem zelo realistična, hiter pregled stanja na področju skrbi za starejše v Sloveniji pa pove, da skrb za starejše pri nas ni prioriteta. Javnega na novo zgrajenega doma za starejše na primer nimamo že od leta 2005, ko je bil zgrajen zadnji dom, v ljubljanskih Fužinah. Pričakovanje, da bi v današnjih

časih v Sloveniji zgradili nov dom za dodatno marginalizirano skupino znotraj starejše populacije, se mi je namreč zdelo milo rečeno nerealno. V vmesnem času je Dom upokojencev Center v Ljubljani zgradil novo enoto z imenom Roza kocka (odprtje je bilo septembra 2021). Starejši ljudje so žal tiha marginalna skupina, ki so v javnosti pogosto, sploh v luči neoliberalizma, predstavljeni kot strošek za proračun. Podobno je pri načrtovanju politik – starejši ljudje so postali socialno-ekonomska kategorija, predstavljeni so predvsem kot breme delovno aktivni populaciji (Gilleard in Higgs, 2000; Vertot, 2010).

Pred osebnim pogovorom za drugi prispevek v reviji *Narobe*, ko sta sogovornika zahtevala še več odgovorov, sem se o temi LGBT starejših dodatno posvetovala s strokovnimi delavci in sodelavci v domu, s člani medstrokovnega tima, ki so odgovorni za individualno načrtovanje in evalvacijo. Zdelo se mi je, da v našem domu zagotavljamo dovolj varno okolje za LGBT osebe. V primeru kršenja pravic LGBT oseb, ki bi se pojavile v našem okolju, sem bila pripravljena osebno posredovati. V času referendumu o družinskem zakoniku smo se v domu s stanovalci pogovarjali o pravicah LGBT oseb, tudi na zboru stanovalcev, in pri tem nismo zaznali, da bi stanovalci imeli negativno mnenje o LGBT osebah. Prej bi rekla, da o tem niso imeli mnenja. Tema je bila zanje manj zanimiva ali nezanimiva. Ko sem se skušala pogovarjati o morebitnih izkušnjah kolegov z LGBT osebami, so zanikali, da bi med stanovalkami in stanovalci pri svojem delu do takrat kadarkoli naleteli na kakšno LGBT osebo. S sodelavci smo se lahko strinjali le, da gre verjetno za zelo skrito populacijo, saj je bila na primer homoseksualnost v času odraščanja populacije naših stanovalcev zakonsko preganjana in je bila med drugim obravnavana kot bolezen. Tudi sicer, so povedali kolegi, se s stanovalci zelo redko in zelo težko pogovarjajo o intimnih temah, kot je spolnost. Ugotovila sem, da o LGBT temah težko spregovorijo tudi nekateri sodelavci. Čeprav nihče od naših trenutnih stanovalcev ni bil razkrit, je vprašanje o LGBT starejših osebah obviselo v zraku. Spolna usmerjenost oziroma spolna identiteta je intimna stvar vsakega posameznika, kljub temu pa med sodelavci in svojci naših stanovalcev srečujemo LGBT osebe, zakaj jih torej ne bi tudi med našimi stanovalci? Kje so in zakaj ne vemo zanje? Je vzrok dodatna stigmatizacija starejših LGBT oseb?

Pri raziskovanju zadovoljstva v starosti, ki sem ga preučevala v magistrski nalogi (Purkart, 2016), sem naletela na zanimive članke, ki povezujejo marginalizacijo starosti in marginalizacijo LGBT oseb. Margaret Cruikshank (2008, str. 149) na primer piše, da »si ljudje, ki so oboje, stari in geji, delijo identiteto, ki so jo drugi želeli pozdraviti.« Zgodovinsko gledano so si LGBT osebe s spreminjanjem politik in svojim bojem pridobile moč in pomembne izkušnje. Če to primerjamo s politično nemočjo, ki ostaja starejšim, situacija sama kliče po (subverzivnih) akcijah starejših ljudi. Starost kot identiteta se namreč po zgledu premika kvir teorije lahko tudi spremeni in se premakne z margine.

Kaj smo storili, da bi se LGBT osebe v našem domu počutile sprejete?

Prispevek v reviji *Narobe* je pustil nekaj sledi, predvsem so se oglasili LGBT aktivisti in aktivistke, ki so mi jasno dali vedeti, da tematike ne poznam dovolj

dobro in da od nas pričakujejo kaj več kot le načelen da. V vmesnem času sem se decembra 2017 udeležila posveta »Položaj LGBT-starejših oseb v Sloveniji«, ki ga je organizirala Legebitra, in sodelovala pri razpravi »Pomen naslavljanja potreb LGBT-starejših v Sloveniji – kje smo in kako naprej?«. Na posvetu sem slišala veliko o potrebah in pričakovanih skupnosti. Razprava je bila zame zelo koristna in prvič sem zares razumela, kako zelo visoko dodatno oviro pri odločitvi za odhod v institucionalno varstvo pomeni dejstvo, da je kandidat LGBT oseba. Udeleženci posveta so jasno povedali, da si na starost ne želijo spet živeti v okolju, ki jih ne bi sprejemalo. Preprosto nimajo energije za še en boj, nočejo vedno znova razlagati, kdo so.

V domu smo se po predstavljeni problematiki o vključevanja LGBT oseb začeli pogovarjati o tem, da bi se prijavili za pridobitev certifikata »LGBT prijazno«, ki ga podeljuje Mestna občina Ljubljana (MOL, 2020). Odgovornost za projekt sem ob podpori vodstva doma prevzela sama. Leta 2018 smo pridobitev certifikata »LGBT prijazno« vključili v Plan dela in finančni načrt in lahko smo začeli. Povezala sem se z dr. Simono Topolinjak iz Mestne občine Ljubljana in z Legebitro.

Leta 2018 smo se z Legebitro dogovorili za sodelovanje pri izobraževanju zaposlenih, ki je bilo namenjeno vodjem posameznih služb. Glavne teme izobraževanja so bile: vsakdanje življenje gejev in lezbijk, biseksualnost, transspolnost, prepoved diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnega izraza ter socialne pravice LGBT oseb, istospolnih parov in družin v slovenski zakonodaji.

Samo izobraževanje je potekalo v sproščenem ozračju in je bilo zelo zanimivo. Zasnovo je bilo tako, da smo bili vsi udeleženci prisiljeni aktivno sodelovati. Izvedeli smo veliko novega in lahko smo postavili vprašanja, ki jih sicer ne postavljamo, in tudi ne bi vedeli, komu jih lahko postavimo. Za marsikoga od sodelavcev sta bili količina in vsebina novosti kar velik zalogaj. Nekateri na posamezne zgodbe ali odgovore niso znali ali zmogli odreagirati drugače kot z neodobravanjem ali celo zgražanjem. Veliko se je govorilo o normalnosti, za katero pa vemo, da je zelo raztegljiva kategorija. Kot že velikokrat doslej se je pokazalo, da ima informacija moč. Izvajalci so vzpostavili varno in sproščeno ozračje za izmenjavo mnenj in izkušenj. Z veseljem sem poslušala zgodbe sodelavcev o osebnih izkušnjah in njihovih družinskih članih, ki so LGBT osebe. Junija 2018 smo imeli še eno, krajše predavanje za preostale strokovne delavce in sodelavce v enoti Bokalce. Tudi na tem predavanju smo govorili o zanimivih novih temah. Med drugim je nekatere motilo, da bi poudarjali, da smo za LGBT prijazni, razumeli so namreč, da so zaradi naziva »LGBT prijazno« LGBT osebe v privilegiranem položaju. Zanimalo jih je na primer, zakaj nimamo naziva »invalidom prijazno«. Dodatno smo zato spregovorili o diskriminaciji in neenakih začetnih položajih. Nekateri je motilo, da obstajajo nebinarne osebe ali da se ljudje zaljubijo v človeka, spol pa jim pri tem ni pomemben. Zdelo se je, kot da o nekaterih temah raje ne bi poslušali in govorili, da bi raje ostali v nevednosti oz. zanikanju.

Po slovesni podelitvi certifikata v ljubljanski Mestni hiši smo prejeli plaketi za obe enoti, plakate in nalepke »LGBT prijazno«. Nalepke smo nalepili na vsa

vhodna vrata v domu, plaketi sta nameščeni v obe enoti, plakat dodatno visi v moji pisarni in tudi na zunanjih vratih pisarne. V novičniku, ki ga v domu izdajamo za zaposlene in svojce, smo objavili prispevek o pridobitvi certifikata, logotip uporabljamo v podpisih elektronske pošte in na dopisnih listih.

Prihodnost?

Leta 2019 sem se z velikim zanimanjem in v pričakovanju novosti v okviru 29. konference Alzheimer Europe v Haagu udeležila predstavitve organizacija Münchenstift, neprofitne organizacije mesta München, ki združuje 13 različnih nastanitvenih kapacitet za starejše v Münchnu. Predstavitev z naslovom »Zagotavljanje kulturno občutljive oskrbe za starejše LGBT osebe z demenco« v okviru paralelne sekcije »Povezovanje z manjšinskimi skupinami« (Rosul-Gajic, Plathner in Perek, 2019) je bila sicer zanimiva, vendar ni ponudila novih idej, ki bi jih v našem domu lahko udejanjili v tem trenutku. Predstavili so namreč aktivnosti, ki jih v domu razvijajo skupaj z LGBT stanovalci in stanovalkami. Po poizvedovanju sem izvedela, da gre za modelni projekt, v katerega so od leta 2014 vključeni trije njihovi domovi za starejše, ki tesno sodelujejo z različnimi organizacijami iz skupnosti (Münchenstift, 2018). Projekt se razvija in ponuja veliko idej za razvoj oskrbe starejših LGBT oseb v Sloveniji v prihodnje.

V domu in tudi v Skupnosti socialnih zavodov Slovenije nadaljujemo sodelovanje s skupnostjo. O vprašanju starejših LGBT oseb smo se z udeleženci posveta nazadnje javno pogovarjali junija 2020 na posvetu »LGBTIQ+ pravice v Ljubljani«. Občasno znak »LGBT prijazno«, ki krasi naše dopisne liste in spletno stran, sproži pogovor z zainteresiranimi posamezniki. Včasih koga zmoti in nam očita promocijo LGBT ideologije. Z vsemi se pogovarjam, saj je pogovor oz. beseda edino orodje, ki ga imam.

Namesto sklepa

Razen tega, da je z enih vrat izginila nalepka »LGBT prijazno« (nadomestila sem jo), in napačne omembe našega doma v mediju sumljive novinarske kakovosti v našem domu še ni bilo vidnih vplivov pridobitve certifikata »LGBT prijazno«. Korakamo počasi, a se premikamo. Kljub temu verjamem, da se zaradi pridobljenega certifikata sodelavci in sodelavke, svojci in tudi stanovalci in stanovalke, ki so LGBT osebe, v našem domu počutijo bolj sprejete. In to je pomembno.

Barbara Purkart

Viri

- Cruikshank, M. (2008). Aging and identity politics. *Journal of Aging Studies*, 22(2), str. 147–151.
- Gilleard, C., & Higgs, P. (2000). *Cultures of ageing: self, citizen and the body*. Harlow: Prentice Hall.
- Majerhold, K. (2017a). Skrb za starejše LGBT v Sloveniji. *Narobe*, 5. 1. 2017. Pridobljeno 27.

12. 2021 s <https://narobe.si/skrb-za-starejse-lgbt-v-sloveniji/>
- Majerhold, K. (2017b). Čim bolj miren in udoben prehod iz domačega okolja v dom za starejše. *Narobe*, 14. 2. 2017. Pridobljeno 27. 12. 2021 s <https://narobe.si/cim-bolj-miren-in-udoben-prehod-iz-domacega-okolja-v-dom-za-starejse/>
- MOL (2020). Moja Ljubljana, odprto in dostopno mesto, LGBT prijazno, certifikat LGBT prijazno. Pridobljeno 29. 12. 2021 s <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/odprto-in-dostopno-mesto/lgbt/certifikat-lgbt-prijazno/>
- Münchenstift (2018). Wir haben noch viel vor – Vier Jahre *Öffnung für LGBT** bei der MÜNCHENSTIFT [Video]. 27. 11. 2018. Pridobljeno 29. 12. 2021 s <https://youtu.be/l3oC-2CJMVQ8>
- Purkart, B. (2016). *Zadovoljstvo v starosti* (Magistrsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Rosul-Gajic, J., Plathner, J., & Perek, F. (2019). Providing culture-sensitive care for elderly LGBT with dementia. V *Making valuable connections, 29th Alzheimer Europe Conference*. Konferenca v organizaciji Alzheimer Nederland v Haagu.
- Vertot, N. (2010). *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 27. 12. 2021 s <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf>